

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ: КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ

УДК 343.237;343.139

DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2025-1-24>

Анатолій ВОЛОБУЄВ

доктор юридичних наук, професор,
(Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)
vaf26@ukr.net

Таїсія ШЕВЧЕНКО

викладач
(Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)
shtv2015@ukr.net

ОРГАНІЗОВАНІСТЬ ГРУПИ ОСІБ ЯК ФОРМА СПІВУЧАСТІ І КВАЛІФІКУЮЧА ОБСТАВИНА: ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ

Досліджено норми чинного кримінального законодавства, які утворюють кримінально-правовий інститут співучасті. Визначені суперечності окремих кримінально-правових положень, що створюють труднощі для їх практичної реалізації під час кримінального провадження. З урахуванням цього проаналізовано наукові праці дослідників сутності співучасті у вчиненні кримінальних правопорушень та класифікації його форм. Визначені особливості доказування ознак вчинення злочину організованою групою, які зумовлюють значні витрати зусиль і часу, що позначається на строках досудового розслідування і судового розгляду. Зроблено висновок, що доказування ознак вчинення злочину організованою групою осіб є набагато складнішим в порівнянні з доказуванням, коли йдеться про звичайну групу або групу, яка діяла за попередньою змовою. Це обумовлено значно ширшим колом обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Фактично слідчому потрібно досліджувати і належним чином фіксувати не тільки обставини вчинення кримінального правопорушення, але й вузлові елементи формування і розвитку організованої групи як соціально-психологічного феномену. Обґрунтована необхідність врахування значних витрат зусиль і часу при доказуванні даної кваліфікуючої ознаки і застосовувати її тільки щодо категорії тяжких або тільки особливо тяжких злочинів. Висловлене сподівання, що наведена в статті аргументація спонукає до

© А. Волобуєв, 2025

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9419-7446>

© Т. Шевченко, 2025

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2426-4372>

продовження дослідження проблематики доказування та її врахування при визначенні кваліфікуючих ознак окремих складів злочинів.

Ключові слова: співучасть, форми співучасті, організована група осіб, обтяжуюча обставина, кваліфікуюча ознака, особливості доказування.

Постановка проблеми. Вчиненню кримінального правопорушення групою осіб присвячено комплекс кримінально-правових норм, який отримав статус інституту співучасті і визнається одним із з найбільш складних у кримінальному праві. Як видається, ця складність зумовлена певною непослідовністю, а іноді і суперечливістю у використанні форм співучасті як кваліфікуючої ознаки окремих кримінальних деліктів. Зокрема, йдеться про узгодженість понять вчинення кримінального правопорушення «групою осіб», «групою осіб за попередньою змовою» «організованою групою», «злочинною організацією». Є очевидним, що практична реалізація актуального нині гасла щодо підвищення ефективності протидії організованій злочинності в Україні неможлива без розроблення відповідної концепції. На наш погляд, виконання цього завдання знаходиться у площині не тільки кримінального права, але й в науках кримінального процесу та криміналістики, які покликані забезпечувати своїми розробками реалізацію постулатів матеріального права, що підкреслював Ганс Гросс ще наприкінці XIX століття [15, с. VII–IX]. Уявляється, що ретельному аналізу повинні піддаватися не тільки кримінально-правові конструкції, але й реальні способи і можливості їх доказування з урахуванням витрат часу, засобів і зусиль під час кримінального провадження.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблемні питання співучасті, зокрема його організованих форм, розглядаються в працях сучасних дослідників кримінального права (Н. Антонюка [1], А. Вознюка [2], О. Дудорова [5], О. Кваші [6], А. Крижановського та К. Марисюка [7], Р. Орловського [11], Т. Шевченко [14] та ін.). В працях зазначених науковців знайшли відображення багато принципово важливих питань кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень групою осіб. Водночас без належної уваги залишалися проблемні аспекти доказування організованих форм співучасті, їх розмежування та критерії використання законодавцем як обтяжуючих обставин щодо окремих складів кримінальних правопорушень.

Метою статті є визначення джерел і засобів доказування ознак організованості групи осіб, витрат зусиль і часу та доцільності використання їх законодавцем як обтяжуючих обставин щодо окремих складів кримінальних правопорушень.

Виклад основного матеріалу. Не підлягає сумніву, що вчинення кримінального правопорушення групою осіб значно підвищує суспільну небезпечність діяння і повинно впливати на обтяження кримінального покарання. Це пояснюється тим що сумісне вчинення кількома особами кримінально караного діяння значно полегшує досягнення злочинної мети, дозволяє пригнітити волю потерпілої особи до чинення опору або швидше його подолати, завдати більшої шкоди, приховати сліди-джерела доказів тощо. Такі обставини здавна враховувалися у кримінальному праві шляхом історичного формування інституту співучасті [13].

Українське кримінальне законодавство було оновлено прийняттям Кримінального кодексу України 2001 року (далі ККУ). Але наступне, як видається, хаотичне і несистемне внесення змін до нього призвело до розбалансування багатьох кримінально-правових інститутів, у тому числі інституту співучасті. Мимоволі законодавця це ускладнило правозастосування у сфері протидії організованій злочинності. Так, на даний час принципово важливою ознакою, що враховується як обтяжуюча, при визначенні виду і міри кримінального покарання, є умисна спільна участь декількох суб'єктів у вчиненні умисного кримінального правопорушення (ст. 26 ККУ). Встановлення і доказування такої обставини у криміналь-

ному провадженні автоматично надає кримінальному правопорушенню статусу злочину з відповідним правовим регулюванням досудового розслідування і судового розгляду.

Згідно ст. 28 ККУ законодавець виділяє наступні форми співучасті при вчиненні злочину, хоча і використовує при цьому поняття «кримінальне правопорушення»: 1) групою осіб (дві або більше) виконавців без попередньої змови між собою; 2) групою осіб з попередньою змовою (дві або більше); 3) організованою групою осіб (три і більше); 4) злочинною організацією (п'ять і більше осіб). Є очевидним, що критерієм класифікації форм співучасті покладено ступінь узгодженості дій кількох осіб (організованості) при вчиненні сумісного злочину. Але обтяжуючими покарання чомусь в п. 2 ч. 1 ст. 67 ККУ визнаються тільки дві форми – вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою та організованою групою, що, як виявляється, суперечить нормам Особливої частини. Так, ч. 1 ст. 296 за одноосібне вчинення хуліганських дій передбачає покарання за кримінальний проступок, а ч. 2 за хуліганські дії, вчинені простою групою осіб, передбачає покарання за злочин (позбавленням волі на строк до чотирьох років). Точно такий же підхід використовується й щодо інших складів злочинів (ч. 2 ст. 121; ч. 2 ст. 126; ч. 3 ст. 152; ч. 3 ст. 153 ККУ та ін.). Потрібно звернути увагу й на те, що законодавець при формулюванні обтяжуючої обставини щодо нетяжких злочинів іноді використовує формулювання «вчинення за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою», фактично нівелюючи різницю між вказаними формами співучасті (ч. 4 ст. 159-1; ч. 2 ст. 368-1; ч. 2 ст. 368-4 ККУ). Окрім того, аналіз норм Особливої частини ККУ показує, що ознака вчинення кримінального караного діяння злочинною організацією (п'ять і більше осіб) взагалі не використовується як обтяжуюча обставина окремих складів злочинів. Є тільки норми, які визначають злочином створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, її фінансування тощо (статті 255, 258-3, 258-5 ККУ). Також необхідно звернути увагу й на положення кримінально правових норм, які містять поняття терористичної групи або організації (ст. 258-3 ККУ), банди (ст. 257 ККУ), не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260 ККУ), які також являють собою особливу, складну форму співучасті. У зв'язку з цим положення ст. 28 ККУ, а також відповідні тлумачення Постанови Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 № 13 «Про практику розгляду судами кримінальних справ, про злочини вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» [12] потребують перегляду. Видається очевидним, що на сьогодні не вироблено системного концептуального підходу до класифікації форм співучасті та їх використання як обтяжуючих покарання обставин. Є очевидним, що наведені суперечності підлягають усуненню, оскільки вони дезорієнтують не тільки науковців-теоретиків, але й органи досудового розслідування і суди, що є надзвичайно актуальним з практичної точки зору. Беззаперечно, законодавство у сфері протидії організованій злочинності повинно бути системним, адже саме воно є необхідною умовою системності у практичній діяльності державних органів, які його застосовують.

На наш погляд, ключовою проблемою, яка виникає під час кримінального провадження стосовно значної кількості злочинів, є доказування ознак їх вчинення організованою групою осіб. Використання історичного підходу дозволяє констатувати, що в порівнянні, наприклад, з 2008 роком, коли ця ознака була застосована законодавцем тільки щодо 37 складів злочинів [3, с. 104], на даний час кількість останніх збільшилася до 56 (на 19 більше). Примітним є те, що дана кваліфікуюча ознака була застосована не тільки щодо тяжких та особливо тяжких злочинів, але й до злочинів, за вчинення яких передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п'яти років (категорія нетяжких злочинів). При цьому незрозумілими є критерії, якими керувався законодавець. На перший погляд, це може оцінюватися позитивно як ознака посилення боротьби з організованою злочинністю кримінально-правовими засобами. Але

водночас потрібно враховувати, що збільшується і навантаження на органи досудового розслідування і суди – ознаки організованості групи осіб, яка вчинила певний злочин, як правило, оспорується стороною захисту в судах всіх інстанцій. І для цього нерідко існують підстави. Тому, як видається, існує проблема балансу між обґрунтованістю наділення окремих категорій злочинів вказаною обтяжуючою ознакою і витратами часу і сил на доказування її існування.

Потрібно зазначити, що розслідування злочинів, які були вчинені організованою групою є більш складним у порівнянні з розслідуванням таких же злочинів, але вчинених простою групою або групою осіб за попередньою змовою. Такі складності обумовлюються значно більш широким колом обставин, що входять у предмет доказування і докладанням значно більших зусиль для отримання відповідних джерел доказів. Зокрема, перед стороною обвинувачення завжди постає проблема розмежування, чи було вчинено злочин звичайною групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, чи організованою групою [9].

Аналіз ознак організованості групи, як форми співучасті, викладених у ч. 3 ст. 27 і ч. 3 ст. 28 ККУ, дозволяє вивести наступні ознаки організованої групи, що підлягають доказуванню:

- 1) у складі групи має бути не менше трьох осіб;
- 2) група повинна бути стійким об'єднанням осіб;
- 3) у складі групи має бути учасник, який виконував функції організатора;
- 4) створення такого об'єднання повинно мати на меті вчинення певної множини злочинів (не менше двох) або одного злочину, але який потребує ретельної і тривалої підготовки;
- 5) злочинна діяльність членів групи має здійснюватися за єдиним узгодженим планом для досягнення єдиної мети;
- 6) кожен із членів групи повинен розуміти характер спільних кримінально протиправних дій (суб'єктивна ознака);
- 7) члени групи повинні здійснювати окремі призначені їм функції в механізмі вчинення запланованого злочину.

Встановлення вказаних ознак під час досудового розслідування є окремими тактичними завданнями, які для свого вирішення, як правило, потребують проведення комплексів слідчих (розшукових) дій – тактичних операцій. Особлива увага повинна приділятися встановленню суб'єктивних ознак організованості (єдність; спільність дій; розуміння вчинення суспільно небезпечного діяння, передбачення настання суспільно небезпечних наслідків; наявність мотиву, мети тощо), що на практиці доволі складно зробити і також потребує значних зусиль. Ознайомлення з вироками судів у кримінальних провадженнях зазначеної категорії діє підстави для висновку, що найбільш проблемним є доказування стійкості групи, як ознаки її організованості, та наявності організатора (сторона захисту, як правило, оспорує наявність таких ознак у судах всіх інстанцій). Безумовною ознакою стійкості групи є вчинення багатьох епізодів однорідних злочинів чи кількох різних злочинів стабільним складом групи протягом значного періоду часу. Так, Касаційний кримінальний суд визнав ознакою стійкості групи (оскаржувалася стороною захисту) з 4-х її членів факт вчинення нею у стабільному складі 17 епізодів таємного викрадення кабелю з колодязів кабельної каналізації протягом кількох місяців. У постанові суду було зазначено, що протягом зазначеного періоду часу члени групи підтримували тривалі стабільні відносини у зв'язку з підготовкою та вчиненням злочинів, що знайшло підтвердження у матеріалах судового розгляду [10]. У зв'язку з цим зазначимо, що ознака стійкості групи характеризує її, перш за все, як соціально-психологічне утворення (феномен) і проявляється в існуванні між членами групи сталих соціальних зв'язків. Їх проявом можуть бути періодичні зустрічі (виїзди на пікніки, риболовлю, святкування днів народження тощо) під час яких обгово-

рюються плани сумісної злочинної діяльності. Звичайно, системно утворюючим фактором сталих соціальних зв'язків є наявність і стабільність керівного ядра групи (лідера, його помічника). Тому встановлення ознаки стійкості групи нерозривно пов'язується й з встановленням організатора. Ці завдання вирішуються шляхом визначення членів групи, які виконували найменш значну функцію при вчиненні злочинів і від яких ймовірніше всього отримати правдиві показання. Як показує слідчо-судова практика, такі співучасники під час досудового розслідування і судового розгляду, як правило, не бажають перебирати на себе всю вину, а намагаються скористатися пом'якшуючими обставинами і можливостями, які надаються кримінальним процесуальним законодавством. Такі показання самих підозрюваних (обвинувачених) є важливим джерелом доказів про наявність стабільних соціальних зв'язків між членами організованої групи. Адже краще за них ніхто не може знати про деталі механізму підготовки і вчинення злочинів. Для отримання доказів стійкості групи при проведенні допитів потрібно прагнути встановити:

- під час яких зустрічей членів групи обговорювалися плани злочинної діяльності, розподілення ролей, обговорення подальших сумісних дій (місце, час, кількість учасників тощо);

- чи мало місце сумісне проведення часу членів групи (сумісний відпочинок, святкування днів народження, хрещення дітей, полювання, риболовля, відвідування сауни тощо), під час якого обговорювалися питання, пов'язані зі злочинною діяльністю;

- яким був характер стосунків всередині групи, хто користувався найбільшою повагою і чому, яку роль відігравав при вчиненні злочинів тощо.

Окрім допитів самих співучасників досить важливими можуть бути й допити свідків з найближчого оточення підозрюваних та інших свідків, які мають інформацію про стосунки між членами групи. Ефективним процесуальним засобом встановлення організатора та ознак стійкості злочинної групи є судово-психологічна експертиза. Вона призначається для встановлення особливостей суб'єктного складу організованої групи, для виявлення лідера в організованій злочинній групі і місця в її структурі інших членів групи [4, с. 450]. Зокрема, така експертиза є необхідною у типовій ситуації, коли члени організованої групи дають суперечливі показання про те, хто є її лідером. Але судово-психологічна експертиза є дослідженням внутрішнього світу членів групи і потребує її ретельної підготовки як з боку слідчого, так і з боку експерта. Потрібно зважати, що дана експертиза може бути часткою комплексного експертного дослідження, якщо виникають питання, вирішення яких потребує синтезування спеціальних знань з різних галузей науки (наприклад, психолого-психіатрична експертиза неповнолітнього). Тому витрати часу на проведення судової експертизи розраховуються в залежності від її ступеню складності (простої складності, середньої, складної та особливо складної) і можуть сягати кількох місяців.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що доказування ознак вчинення злочину організованою групою осіб є набагато складнішим в порівнянні з доказуванням, коли йдеться про звичайну групу або групу, яка діяла за попередньою змовою. Це обумовлено значно ширшим колом обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Фактично слідчому потрібно дослідити і належним чином зафіксувати не тільки обставини вчинення кримінального правопорушення, але й вузлові елементи формування і розвитку організованої групи як соціально-психологічного феномену. При цьому потрібно враховувати, що група осіб може набувати ознак організованості протягом досить тривалого часу, а ключовими елементами доказування є:

- залучення лідером (організатором) на протязі певного часу членів групи з наміром здійснення сумісної злочинної діяльності і керування ними;

- підпорядкування членів групи певним правилам поведінки і вказівкам керівника;

- розподілення ролей між членами групи у механізмі злочинної діяльності з виділенням ролі керівника;

- наявність практики планування злочинної діяльності та виконання єдиного плану членами групи;
- стабільність персонального складу групи при вчиненні кількох кримінальних правопорушень.

Зважаючи на досить великий обсяг обставин соціально-психологічного характеру, які потребують доказування у справах про організовані злочини, і значні витрати зусиль і часу видається доцільним використовувати дану кваліфікуючу обставину тільки до злочинів, віднесених до категорії тяжких або тільки особливо тяжких. У зв'язку з цим схилиємося до підтримки ідеї Р. С. Орловського щодо виведення за межі інституту співучасті випадків створення злочинних організацій та участі в них підозрюваних (обвинувачених) [11, с. 338]. Відтак, є бажаним врахування викладених положень в проєкті нового кримінального кодексу України [8].

Звичайно, стаття не претендує на вирішення всіх проблемних питань доказування організованості групи осіб як форми співучасті. Автори сподіваються на продовження дослідження даної проблематики та її врахування при визначенні кваліфікуючих ознак окремих складів злочинів.

Список використаних джерел

1. Антонюк Н. О. Загальні засади диференціації кримінальної відповідальності за суспільно небезпечні діяння, вчиненні декількома особами. *Право і суспільство*. 2020. № 2. Ч. 3. С. 9–16.
2. Вознюк А. А. Інститут співучасті в кримінальному правопорушенні в проєкті нового Кримінального кодексу України. *Проблеми впровадження нового Кримінального кодексу в правову систему України : матеріали Міжнар. наук. конф.* (м. Харків, 7 квіт. 2021 р.). Харків : Право, 2021. С. 105–110.
3. Волобуєв А. Ф., Проценко М. В. Тактичні операції при розслідуванні злочинів, вчинених організованими групами. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2008. Вип. 40. С. 104–112.
4. Герасименко О. А., Харіна Т. Г., Савкіна Т. В. Судово-психологічна експертиза за злочинами, вчиненими групою осіб. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2019. Вип. 19. С. 445–455.
5. Дудоров О. О., Задоя К. П. Інститут співучасті у проєкті нового кримінального кодексу України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 387–393. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/90>.
6. Кваша О. О. Організована злочинність в Україні: фактори глобалізації та воєнної агресії. *Правова держава*. 2022. Вип. 33. С. 476–487.
7. Крижановський А., Марисюк К. Класифікація форм співучасті у злочині. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2020. Т. 7. № 2. С. 253–258.
8. Кримінальний кодекс України. Контрольний текст проєкту (станом на 25.02.2024 року). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/02/26/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-25-02-2024.pdf>.
9. Маськовіта М. Група осіб за попередньою змовою, група осіб та організована група: питання розмежування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2021. № 4 (32). С. 145–152.
10. Наявність ознаки «вчинення злочину у складі організованої групи» доводиться кількістю вчинених злочинів протягом значного періоду та підтриманням тривалих стабільних відносин для підготовки та вчинення злочинів (№ 484/1134/16-к від 14.11.2018). *Протокол*. URL: https://protocol.ua/ua/vs_kks_nayavnist/.
11. Орловський Р. С. Теоретичні та методологічні проблеми інституту співучасті у кримінальному праві України : монографія Харків : Право, 2019. 624 с.
12. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями : постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05#Text>.
13. Саско О. І. Історія розвитку інституту співучасті на теренах становлення української держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2016. Вип. 38. Т. 2. С. 78–82.

14. Шевченко Т. В. Окремі питання кваліфікації співучасті в кримінальних правопорушеннях, передбачених розділом XVI КК України. *Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 12 трав. 2022 р.). Харків : Право, 2022. С. 216–219.

15. Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik. Munchen : J. Schweitzer Verlag, 1908. 1597 s.

Надійшла до редакції 21.01.2025

References

1. Antoniuk, N. O. (2020). Zahalni zasady dyferentsiatsii kryminalnoi vidpovidalnosti za suspilno nebezpechni diannia, vchynenni dekilкома osobamy [General principles of differentiation of criminal liability for socially dangerous acts committed by several persons]. *Pravo i suspilstvo*. № 2. Part 3, pp. 9–16. [in Ukr.].

2. Vozniuk, A. A. (2021). Instytut spivuchasti v kryminalnomu pravoporushenni v proiekti novoho Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Institute of complicity in a criminal offense in the draft of the new Criminal Code of Ukraine]. *Problemy vprovadzhennia novoho Kryminalnoho kodeksu v pravovu systemu Ukrainy : materialy Mizhnar. nauk. konf.* (m. Kharkiv, 7 kvit. 2021 Kharkiv : Pravo, pp. 105–110. [in Ukr.].

3. Volobuiev, A. F., & Protsenko, M. V. (2008) Taktychni operatsii pry rozsliduvanni zlochyniv, vchynenykh orhanizovanyimi hrupamy [Tactical operations in the investigation of crimes committed by organized groups]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. Iss. 40, pp. 104–112. [in Ukr.].

4. Herasymenko, O. A., Kharina, T. H., & Savkina, T. V. (2019) Sudovo-psykholohichna ekspertyza za zlochynamy, vchynenymi hrupoiu osib [Forensic psychological examination of crimes committed by a group of persons]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*. Iss. 19, pp. 445–455. [in Ukr.].

5. Dudorov, O. O., & Zadoia, K. P. (2023) Instytut spivuchasti u proiekti novoho kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Institute of complicity in the draft of the new criminal code of Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 3, pp. 387–393. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/90>. [in Ukr.].

6. Kvasha, O. O. (2022). Orhanizovana zlochynnist v Ukraini: faktory hlobalizatsii ta voiennoi ahresii [Organized crime in Ukraine: factors of globalization and military aggression]. *Pravova derzhava*. Iss. 33, pp. 476–487. [in Ukr.].

7. Kryzhanovskiy, A., & Marysiuk, K. (2020). Klasyfikatsiia form spivuchasti u zlochyni [Classification of forms of complicity in a crime]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Seriia : Yurydychni nauky*. Vol. 7. № 2, pp. 253–258. [in Ukr.].

8. Kryminalnyi kodeks Ukrainy. Kontrolnyi tekst proiektu [Criminal Code of Ukraine. Control text of the draft] (stanom na 25.02.2024 roku). Retrieved from <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/02/26/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-25-02-2024.pdf>. [in Ukr.].

9. Maskovita, M. (2021) Hrupa osib za poperednoi zmovoiu, hrupa osib ta orhanizovana hrupa: pytannia rozmezhuвання [Group of persons by prior conspiracy, group of persons and organized group: issues of demarcation]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Seriia : Yurydychni nauky*. № 4 (32), pp. 145–152. [in Ukr.].

10. Naiavnist oznaky «vchynennia zlochynu u skladi orhanizovanoi hrupy» dovodytsia kilkistiu vchynenykh zlochyniv protiahom znachnogo periodu ta pidtrymanniam tryvalykh stabilnykh vidnosyn dlia pidhotovky ta vchynennia zlochyniv [The presence of the sign of “committing a crime as part of an organized group” is evidenced by the number of crimes committed over a significant period and the maintenance of long-term stable relations for the preparation and commission of crimes] (№ 484/1134/16-k vid 14.11.2018). *Protokol*. Retrieved from https://protocol.ua/ua/vs_kks_nayavnist/. [in Ukr.].

11. Orlovskiy, R. S. (2019). Teoretychni ta metodolohichni problemy instytutu spivuchasti u kryminalnomu pravi Ukrainy [Theoretical and methodological problems of the institute of complicity in the criminal law of Ukraine] : monohrafiia Kharkiv : Pravo. 624 p. [in Ukr.].

12. Pro praktyku rozghliadu sudamy kryminalnykh sprav pro zlochyny, vchyneni stiikymy zlochynnymy obiednanniamy [On the practice of considering criminal cases by courts on crimes committed by stable criminal associations] : postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 23.12.2005 № 13. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05#Text>. [in Ukr.].

13. Sasko, O. I. (2016). Istoriia rozvytku instytutu spivuchasti na terenakh stanovlennia ukraïnskoi derzhavy [History of the development of the institute of complicity in the formation of the Ukrainian state]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia : Pravo*. Iss. 38. Vol. 2, pp. 78–82. [in Ukr.].

14. Shevchenko, T. V. (2022). Okremi pytannia kvalifikatsii spivuchasti v kryminalnykh pravoporushenniakh, peredbachenykh rozdilom XVI KK Ukrainy [Certain issues of qualification of complicity in criminal offenses provided for by Chapter XVI of the Criminal Code of Ukraine]. *Kryminalno-pravova okhorona informatsiinoi bezpeky : materialy VI Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (m. Kharkiv, 12 trav. 2022 r.). Kharkiv : Pravo, pp. 216–219. [in Ukr.].

15. Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik. Munchen : J. Schweitzer Verlag, 1908. 1597 s.

ABSTRACT

Anatoliy Volobuiev, Taisiya Shevchenko. Organization of a group of persons as a form of complicity and a qualifying circumstance: features of proof

The article examines the norms of current criminal legislation that form the criminal law institution of complicity. The contradictions of individual criminal law provisions that create difficulties for their practical implementation during criminal proceedings are identified. Taking this into account, the scientific works of researchers of the essence of complicity in the commission of criminal offenses and the classification of its forms are analyzed. The features of proving the signs of committing a crime by an organized group are identified, which entail significant expenditure of effort and time, which affects the terms of pre-trial investigation and trial. It is concluded that proving the signs of committing a crime by an organized group of persons is much more difficult compared to proving when it comes to an ordinary group or a group that acted on the basis of a prior conspiracy. This is due to a much wider range of circumstances that are subject to proof in criminal proceedings. It is emphasized that a group of persons can acquire signs of organization over a fairly long period of time. The key elements of proof are:

- involvement of group members by the leader (organizer) for a certain period of time with the intention of committing joint criminal activity and managing them;
- subordination of group members to certain rules of conduct and instructions of the leader;
- distribution of roles between group members in the mechanism of criminal activity with the allocation of the role of the leader;
- the presence of the practice of planning criminal activity and the implementation of a single plan by group members;
- stability of the group's personnel when committing several criminal offenses.

In fact, the investigator needs to investigate and properly record not only the circumstances of the commission of a criminal offense, but also the key elements of the formation and development of an organized group as a socio-psychological phenomenon. The need to take into account the significant costs of effort and time when proving this qualifying characteristic and its application only to the category of serious or only especially serious crimes is justified. It is hoped that the above argumentation will encourage further research into the issues of proof and its consideration in determining the qualifying features of individual crimes.

Key words: *complicity, forms of complicity, organized group of persons, aggravating circumstance, qualifying feature, features of proof.*